

CHƯƠNG 30.

Paris. Daniel và Claudia mời tôi đi dự buổi tiệc trà tổ chức tại nhà một ký giả, bạn của Daniel. Tại đây, tôi gặp nhiều nghệ sĩ: có người tôi đã từng biết mặt qua báo chí, những nhà làm phim, những họa sĩ, nhạc sĩ, ca sĩ và ký giả. Cũng gặp thêm những vị luật sư, bác sĩ và các thương gia.

Nhận định được một điều, trong buổi tiệc trà gồm khoảng 100 người, những vị luật sư, bác sĩ và các thương gia gần như bị cô lập tẻ nhạt hẳn. Họ đứng riêng một góc với nhau và không một nhà nghệ sĩ nào –trừ ra vị chủ nhân- đến chuyện trò với họ.

Tôi hỏi Daniel sao lại tốt với tôi như vậy? Anh quay sang vợ, mỉm cười, rồi hỏi lại tôi thay cho câu đáp: “Nếu đổi ngược vai trò cô là tôi, sang Việt Nam tị nạn, thì gặp tôi, cô sẽ làm gì? Có phải cô cũng muốn đem tôi đi giới thiệu với các bạn nghệ sĩ của cô?” Tôi gật đầu, cảm ơn anh, một người bạn tốt trong đời tôi ít gặp.

□

Thứ Sáu 14/7/1978, lưu diễn Long Xuyên, An Giang.

*/ Địa giới An Giang mang hình tam giác giống như cánh buồm căng gió nơi đầu nguồn của những giòng sông vùng đồng bằng châu thổ, khởi từ chính chỗ sông Mékong chảy vào VN.

+ Phần sông Hậu trên đất Campuchia hẹp.

+ Tại vùng Châu Đốc và Tân Châu có đào một con kênh đưa nước sông Tiền vào nên sông Hậu khúc này dâm thành to ra.

*/ Tỉnh gồm khoảng đất nằm ở giữa sông Tiền và sông Hậu với một nửa khoảng đất từ sông Hậu đến tỉnh Rạch Giá. + Phần đất phía nam sông Hậu lớn gấp hai lần phần ở giữa hai con sông. + Bắc và đông giáp tỉnh Đồng Tháp; nam giáp các tỉnh Kiên Giang và Hậu Giang; tây và chỏm bắc của Tỉnh giáp nước Campuchia. + Dài từ tây-bắc đến đông-nam dọc theo sông Hậu là 83km. + Ngang từ Chợ Mới đến Tri Tôn là 88km. + Từ Long Xuyên qua Sa Đéc đến Sài Gòn là 190km.

*/ Khác với các tỉnh đồng bằng sông Cửu Long, ở đây có một miền núi nhỏ dài 30km, rộng 17km. Đó là đám núi Thất Sơn, Cô Tô, Cẩm Sơn, Ốc Nhảm, Nam Vị, Tà Biệt và núi Nhân Hòa. Có ngọn cao 580m, 614m và 716m. Chung quanh còn nhiều ngọn khác nữa. Hai ngọn núi xa về phía đông là núi Ba Thê và Núi Sập.

*/ Tỉnh An Giang có khoảng 1.200 mẫu rừng. + Khu "Tam giác Tịnh Biên" có 3 góc: *Nhà Bàng, Tri Tôn và Thất Sơn*. + Khu "Tứ giác Long Xuyên" có 4 góc: *Hà Tiên, Châu Đốc, Rạch Giá, Long Xuyên*. Khu này ngập sâu như Đồng Tháp Mười, chua phèn và nhiễm mặn.

+ Phía tây tỉnh, đi song song với biên giới Campuchia là kênh Vĩnh Tế, dài 70km, rộng 20m, đi từ Châu Đốc ra Hà Tiên, gần đến Hà Tiên thì chảy vào sông Giang Thành. + Từ đó sang hướng đông, cứ khoảng 15 đến 20km lại có một kênh lẻ để thải nước thừa ra Vịnh

Rạch Giá. + Suốt dọc phía tây Kênh Vĩnh Tế, tỉnh còn một giải đất nữa, bề ngang độ 1.500m.

*/ Đời chúa Nguyễn Phúc Khoát, năm Đinh Sửu (1757), bắt đầu khai khẩn vùng đất này (khi ấy còn hoang vu) rồi mộ dân đến ở, gọi là Châu Đốc Tân Cương.

*/ Đến năm Nhâm Thìn (1832) (Minh Mạng 13), lấy thêm đất của Vĩnh Long, đặt 2 *phủ* Tuy Biên và Tân Thành, lập ra Tỉnh An Giang.

*/ Năm Bính Tý (1876) (Tự Đức 29), thực dân Pháp phân chia toàn bộ Nam Kỳ thành 4 khu vực hành chính (*Sàigòn, Mỹ Tho, Vĩnh Long, Bát Xắc*) với 19 tiểu khu. + Tỉnh An Giang biến thành 5 tiểu khu là *Châu Đốc, Long Xuyên, Cần Thơ, Sóc Trăng, Sa Đéc*.

*/ Năm Kỷ Hợi (1899) (thực dân cai trị), Pháp lại đổi tên "tiểu khu" thành "tỉnh". + Như vậy tỉnh An Giang xưa bây giờ thành 5 tỉnh riêng biệt là *Châu Đốc, Long Xuyên, Cần Thơ, Sóc Trăng, Sa Đéc*. + Hà Tiên và Rạch Giá cũng trở thành tỉnh từ đó.

*/ Sau 30/4/1975 (thời CSVN), tỉnh An Giang bao gồm hai thị xã: thị xã tỉnh lỵ Long Xuyên và thị xã biên thùy Châu Đốc. + Có 8 huyện (*Thoại Sơn, Châu Thành, Hậu Phú, Tri Tôn, Tịnh Biên, Phú Châu, Phú Tân, Chợ Mới*), và 81 xã.

*

* *

Đoàn hát 10 ngày ở Long Xuyên, thị xã nằm trên bờ hữu sông Hậu, thuộc tỉnh An Giang.

Hầu hết nhân viên đoàn trú ngụ lại khách sạn An Giang, tọa lạc ngay trung tâm thị xã, nhìn ra công viên Trưng Vương. Đường phố đẹp và sạch sẽ, khác hẳn với sự lầy lội trong nhiều thành phố miền Tây Nam phần. Dân ở đây đa số theo đạo Hòa Hảo và đời sống xem ra có phần sung túc. Các đêm hát thường đầy nghẹt khán giả. Giá vé chợ đen được mua rất cao. Vì vậy, mỗi lần đến Long Xuyên là đám chúng tôi thường "rừng rinh xu hào" nhiều hơn ở mọi nơi khác.

Một món ăn đặc biệt là món chuột đồng được anh em đoàn chiêu cố nhiều nhất. Cứ mỗi mùa lúa chín thì lại có nhiều ông Tí ranh mãnh nổi lên cắn trộm lúa non, phá phách ruộng bờ. Người dân Long Xuyên đặt bẫy sập các tên trộm nhỏ bé; nhiều đến nỗi phải đem ra chợ bày bán. Chuột ăn lúa nên thịt rất ngon, nhất là khi đem ướp ngũ vị hương hành tỏi rồi chiên lên, thật chẳng kém gì so với thịt gà tơ.

... ..

Những ngày Long Xuyên, tôi đã không thể tìm ra cho tâm hồn mình một nỗi an bình cần thiết. Vào những giờ rảnh rỗi, tôi thường nằm lại trong khách sạn, đầu óc cứ mãi bị khuấy động bởi cái tin đưa em gái út vượt biển từ ba tuần trước mà người bạn trong tổ đem đến cho tôi sau năm ngày phép Sài Gòn. Mẹ tôi đã nói với anh rằng ngay buổi sáng hôm sau cái đêm em ra đi, dân vùng quanh đó phát giác ra một chiếc ghe bị đắm ngoài khơi vào đêm trước. Những mảnh ván tàu và những đồ vật

nhẹ trôi lênh bênh đầy theo làn sóng. Không nghe nói có nạn nhân nào sống sót. Mặt biển im lìm đã giữ kín những bí mật của người chết.

Tôi không muốn tin những gì tưởng tượng trong đầu; không muốn nghĩ rằng em tôi đã dự phần trong chuyện ghe bị đắm. Vậy mà sao tâm trí cứ bị ngập chìm theo những nghĩ ngợi ấy trong suốt những ngày Long Xuyên?

Từ lâu, tôi vẫn không có ý kiến gì theo các quyết định đi hay ở của các người thân. Đến một khúc đường cùng nào đó của cuộc sống mỗi con người, tình cảm đã bị bản năng sinh tồn mạnh hơn lấn lướt. Thì khúc đường cùng này đang xảy ra với nhiều người Việt; gần hơn cả chung quanh tôi là những người thân và bè bạn.

Người ta đi tìm tự do bằng đủ mọi cách, mọi phương tiện. Thứ tự do được mua bằng giá rất đắt, bằng cả một truyền thống tình cảm sâu dầy trong lòng người Việt đối với quê hương xứ sở, với đất đai mồ mả tổ tiên. Thứ tự do được đánh đổi bằng mạng sống mong manh của con người trong cuộc chiến đấu sống còn cùng thiên nhiên huyền bí. Thứ tự do được tẩm bằng máu và nước mắt, hiểm nguy và cái chết. Thứ tự do đã làm cho cả thế giới phải cảm thán nghiêng mình.

Từ lâu, tôi chỉ biết buồn khi nhìn từng người bạn bỏ đi, từng người thân xa lìa nơi chôn nhau cắt rốn để đến một vùng trời khác, làm lại cuộc đời mới. Bây giờ đến lượt em tôi, đưa em vô cùng yêu thương.

Em đi thiên cổ buồn ngơ ngác

Sóng vỗ trùng dương lạnh chồn về

(Thơ Trần Nghi Hoàng).

Tôi tưởng như một ngón tay của mình vừa bị đứt lia và những giòng máu không ngớt tuôn ra xối xả.

Vết thương rồi sẽ lành theo năm tháng, nhưng liệu năm tháng có làm mờ đi được vết sẹo trong hồn tôi hay không?

[]

Paris. "Viết, chính là sự cứu độ tuyệt diệu nhưng cũng là một thử thách dữ dội cho nhà văn. Sự sáng tác chính thực mang ý nghĩa tồn tại trong một cuộc sống không phải để người ta gìn giữ, mà là để tránh đi sự mất mát hoàn toàn của cuộc sống ấy."

(Frank Kafka) (nhà văn Do Thái-Tiếp Khắc, 1900?).

[]

Long Xuyên, Thứ tư 19/7/1978.

Những giòng của nhà văn Mặc Đỗ viết về André Maurois (nhà văn Pháp --1885-1967) khiến tôi lưu tâm đặc biệt kể từ sau buổi họp đoàn ở

Cà Mau cứ mãi loay hoay theo những ý nghĩ về cái Đẹp không có thật trong cuộc đời.

“Triết lý của Maurois là một triết lý buồn nhưng nuôi dưỡng niềm lạc quan. Dẫu theo hạnh phúc, ta không thể chối từ hạnh phúc dù phải trả một giá cao. Tạm đặt chân lên hòn đảo nhỏ giữa đại dương đau khổ, chưa hẳn đã trả giá cao, vì ý chí vẫn còn nơi ta. Đắm mình trong đại dương đau khổ mới là buông xuôi, cho dù sự buông xuôi có vượt ve được tự ái.

Một đoạn trong cuốn Khung Cảnh Gia Đình của Maurois đã vạch ra một lần ranh tế nhị giữa Định Mệnh và Ý Chí. Bernard Smith nói về vở kịch siêu hình mà chàng mới cấu tạo nên. Các nhân vật được hình dung bằng những con búp bê trên một sân khấu hoạt kịch: chàng ghen, chàng si, chàng tham, chàng giàu, chàng nghèo... Màn đầu, nhà đạo diễn còn làm chủ được các vai. Qua màn hai, một nhân vật búp bê phản kháng, đem vạch rõ thân phận tối tăm của đám nhân vật búp bê và bày cách thoát ly khỏi bàn tay nhà đạo diễn. Vở kịch tiếp nối không còn là vở kịch của nhà đạo diễn nữa. Bernard nói với Denis: ‘Tôi đã tìm ra tên của vở kịch: Các Nhân Vật Búp Bê Hiểu Ý Nghĩa Của Vở Kịch.’

‘Nhưng kịch kết thúc ra sao?’

‘Tôi chưa biết. Tôi cho rằng nhà đạo diễn sẽ thắng bằng cách đập tan chú búp bê nổi loạn kia vì búp bê ông ta cũng nắm những sợi giây’.”

Mặc Đỗ kết luận:

“Chúng ta biết rõ thân phận búp bê của mình, nhưng chúng ta cũng biết rõ không nắm được những sợi giây. Vấn đề hạnh phúc nằm trong mối tương quan ấy.”

□